

สรุปผลการวิจัย

เดิมที่เข้าใจกันว่า เรื่องสุนทรชาคกในหนังสือปัญญาสชาคกของพระภิกษุชาวเขียงใหม่ที่น่านิทานชาวบ้านมาผูกขึ้นเป็นนิทานชาคกนั้น เป็นต้นเค้าของเรื่องพระสุนทร-นางมโนห์ราฉบับต่าง ๆ ในประเทศไทย จากการศึกษาเรื่องพระสุนทร-นางมโนห์ราฉบับต่าง ๆ ที่มีเป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ เป็นหลักฐานยืนยันได้แน่นอนว่าความเข้าใจดังกล่าวไม่ถูกต้อง แท้จริงต้นเค้าของเรื่องพระสุนทร-นางมโนห์ราที่แพร่หลายในประเทศไทย รวมทั้งเรื่องสุนทรชาคกในหนังสือปัญญาสชาคกด้วยนั้น มีที่มาจากต่างประเทศคืออินเดีย อันเป็นบ่อเกิดสำคัญของวรรณคดีไทย

ต้นเค้าของเรื่องพระสุนทร-นางมโนห์ราที่มีอยู่ในประเทศไทย ได้แก่เรื่องสุนทรกุมาราวทานที่มีในคัมภีร์ทิพย์าวทานของพุทธศาสนา นิกายสรวาสตีวาทีน ซึ่งเป็นเรื่องที่ปรับปรุงจากเรื่องกนิษฐชาคกในคัมภีร์มหาวัสต ของพุทธศาสนานิกายโลโกตครวาทีนอีกทอดหนึ่ง และกนิษฐชาคกนั้นโดยแท้แล้วอาจได้ความคิดขึ้นแรกจากเรื่องปรัมปราของราวีในคัมภีร์ศตปถพราหมณะ อันเป็นเรื่องที่แต่งเสริมบทสนทนา ที่มีในคัมภีร์ฤคเวทเล่มที่ 10 บทสวดที่ 95

ส่วนกนิษฐชาคกนั้น แม้จะปรากฏว่าชาคกเรื่องอื่นบางเรื่อง ซึ่งอยู่ในคัมภีร์เล่มเดียวกันได้แพร่หลายเข้ามาในประเทศไทย ก็ไม่มีหลักฐานอื่นใดที่จะยืนยันได้แน่นอนว่ากนิษฐชาคกได้แพร่หลายเข้ามาในประเทศไทยในครั้งใด

เรื่องพระสุนทร-นางมโนห์ราแพร่หลายมายังดินแดนทางอาเซียตะวันออกเฉียงใต้โดยทางทะเล และโดยที่เรื่องนี้เป็นพุทธศาสนนิทานการแพร่หลายเข้ามาจึงเนื่องด้วยการเผยแผ่พุทธศาสนา และการถ่ายทอดก็มีได้เป็นไปในลักษณะการเล่าสืบต่อกันโดยท่องจำหรือมุขปาฐะ แต่เป็นการถ่ายทอดโดยวิธีจำ ๆ กันมา และตกแต่งเพิ่มเติมให้พิสดารออกไป

กล่าวเฉพาะประเทศไทยเรื่องพระสุธน-นางมโนห์ราได้แพร่หลายเข้ามาโดยตรงจากอินเดียด้วยเหตุและลักษณะดังกล่าวไว้ในราวพุทธศตวรรษที่ 14-15 คินแดนแห่งแรกที่รับการแพร่หลายได้แก่เมืองนครศรีธรรมราช ส่วนการที่จะเข้ามาทางประเทศอินโดนีเซียก่อนหรือไม่นั้น ไม่มีหลักฐานยืนยัน

คินแดนในประเทศไทยที่เรื่องพระสุธน-นางมโนห์รา แพร่หลายไปในเวลาต่อมา กล่าวได้ว่ามี 2 แห่ง คือภาคใต้ซึ่งมีเมืองนครศรีธรรมราช เป็นศูนย์กลางในการแพร่หลายไปในคินแดนใกล้เคียง และภาคเหนือคือเมืองเชียงใหม่ ซึ่งเป็นศูนย์กลางของการเผยแพร่แห่งใหม่ต่อไป กล่าวคือหลังจากที่พระภิกษุชาวเชียงใหม่ได้นำเรื่องมาผูกเป็นนิทานชาดกคือเรื่องสุธนชาดกรวมกับนิทานเรื่องอื่นแล้วก็ได้แพร่หลายไปในประเทศไทยใกล้เคียงอันมีพม่า ลาว และเขมร รวมทั้งแพร่หลายลงมาทางภาคกลางของประเทศไทยด้วย

เรื่องพระสุธน-นางมโนห์ราที่แพร่หลายจากเมืองนครศรีธรรมราช ได้ขึ้นไปทางเหนือโดยวิธีการเผยแพร่พุทธศาสนา คือห้องบันจจจา จึงปรากฏว่าส่วนความในเรื่องสุธนชาดกเหมือนกับความในสุธนกุมาราวทาน อันเป็นต้นเค้าอยู่มากจนกล่าวได้ว่าเกือบจะไม่ผิดเพี้ยนกันเลย ตรงข้ามกับที่แพร่หลายไปในคินแดนทางภาคใต้ใกล้เคียงเมืองนครศรีธรรมราชนั้นกระทำด้วยวิธีการถ่ายทอดด้วยปาก จึงทำให้แต่ละส่วนมีเนื้อความผิดแผกแตกต่างกันไปโดยเจตนาบ้าง ไม่เจตนาบ้าง แต่ทั้งนี้ก็มีโคคิดเพี้ยนเปลี่ยนรูปจนถึงกลับกลายเป็นคนละเรื่องไป ส่วนที่ถ่ายทอดจากเรื่องสุธนชาดกลงมาทางภาคกลางในเวลาต่อมาั้นกระทำด้วยวิธีการของวรรณคดี คือการแปลหรือนำฉบับเขียนลงมา จึงปรากฏว่าส่วนต่าง ๆ เหล่านั้น มีเนื้อความตรงตามที่มีในสุธนชาดกทุกประการ จะต่างก็เฉพาะรูปแบบ และส่วนที่เป็นบทพรรณนาที่จะเอื้อต่อลักษณะของรูปแบบนั้น ๆ

จากการเปรียบเทียบเนื้อความของเรื่องพระสุธน-นางมโนห์รา ฉบับต่าง ๆ เรื่องต่อเรื่อง ปรากฏว่าผิดเพี้ยนกันเฉพาะส่วนที่เป็นรายละเอียดของเรื่องที่ไม่สำคัญต่อการดำเนินเรื่อง และมักไม่ตรงกันทุกฉบับ ส่วนรายละเอียดเกี่ยวกับการเผชิญภัยของ

พระสุธนระหว่างการเดินทางติดตามนางมโนห์รา นอกจากฉบับที่ถ่ายทอดด้วยวิธีการของวรรณคดีและบทละครครั้งกรุงเก่าซึ่งไม่มีชื่อความตอนนี้ปรากฏว่าแตกต่างกันทุกฉบับ

เรื่องพระสุธน-นางมโนห์รา เป็นเรื่องที่ได้รับการนิยมนแพร่หลายในประเทศไทยมากที่สุดเรื่องหนึ่ง ปรากฏว่านอกจากจะนำมาเล่าสู่กันฟังอย่างนิทานชาวบ้านแล้วยังมีผู้ดัดทอนมากเป็นเพลงกล่อมเด็กอีกด้วย ในค่านการแสดงนั้นเรื่องพระสุธน-นางมโนห์ราเป็นเรื่องที่ใช้ในการแสดงชนิดหนึ่งที่นิยมในหมู่นักแสดงทางปักษ์ใต้ของประเทศไทยจนกลายเป็นชื่อเรียกการแสดงชนิดนี้ ตามชื่อตัวเอกของเรื่อง โดยดัดเสียงให้สั้นลงว่า "โนห์รา" แม้ภายหลังจะดัดปรับปรุงมาเป็นละครชาตรี ก็ยังนิยมนำเรื่องมาแสดงอยู่

ในทางค่านวรรณคดี มีผู้นำเรื่องพระสุธน-นางมโนห์ราไปดัดขึ้นเป็นรูปแบบต่าง ๆ จำนวนหลายฉบับ ทั้งที่จับเรื่องหรือดัดตอนไปแต่งใหม่ เพื่อใช้แสดงละครหรือเพื่อประโยชน์อย่างอื่น ในจำนวนเหล่านี้มีทั้งที่แต่งเป็นคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทต่าง ๆ ร้อยแก้ว และแต่งในรูปของบทละคร นอกจากนี้ยังมีวรรณคดีบางเรื่องได้นำชื่อตัวละครของเรื่อง คือพระสุธนกับนางมโนห์ราไปกล่าวอ้างเปรียบเทียบอีกด้วย.

๒
ขอเสนอแนะ

หนังสือปัญญาสชาดกของพระภิกษุชาวเชียงใหม่ เป็นเสมือนเส้นโลหิตที่แล่นไปทั่วสรรพางค์กายแห่งวรรณคดีไทยของเรา คุ้มปรากฏว่าเรื่องชาดกหรือนิทานต่าง ๆ เหล่านี้ได้มีผู้นำมาคัดแปลงแต่งเป็นวรรณคดีขึ้นมากมาย และโดยที่นิทานชาดกต่าง ๆ ในหนังสือปัญญาสชาดกนั้นได้รวบรวมจากนิทานพื้นบ้านมาเป็นชาดกบาลี นับเป็นเรื่องที่น่ารื่นรมย์ใจ แต่ประวัติความเป็นมาคลุมเครืออย่างยิ่ง ยังไม่มีผู้ใดศึกษาให้กระจ่างชัดแน่นอนโดยตลอด กว่ายเหตุนี้เขียนจึงมีความปรารถนาจะให้มีการศึกษาค้นคว้าต่อไปอีกว่า นิทานชาดกเรื่องต่าง ๆ ที่มีอยู่ในหนังสือปัญญาสชาดกนั้น เรื่องใดเป็นเรื่องที่ผู้แต่งเรื่องเองทั้งหมด และเรื่องใดอาศัยเค้าเรื่องหรือเนื้อความมาจากท้องถิ่นที่มีอยู่ในประเทศไทย หรือต่างประเทศ โดยนำมาทั้งเรื่องหรือเพียงส่วนใดส่วนหนึ่ง ถ้ามีการวิจัยต่อไปในแนวนี้ จักได้ผลงานวิจัยที่ดียิ่ง และเป็นประโยชน์อย่างมากในการศึกษาวรรณคดีไทยที่มาจากพุทธศาสนา.